

КОНЦЕПТОСФЕРА „КОЛІР” У РОМАНІ АХІЛЛА ТАТІЯ „ЛЕВКІПША І КЛІТОФОНТ”

Інеса Макар

Чернівецький національний університет

імені Юрія Федьковича, Україна

inesa_makar@yahoo.com

Abstract. *The Conceptual Sphere of “Colour” in the Novel of Achilles Tatius “Leucippe and Clitophon”. This article is an attempt to explore the conceptual sphere of “colour” based on the ancient Greek novel by Achilles Tatius (2nd century A.D.). The textual analysis has revealed 14 descriptive adjectives of colour, their semantic relation with nouns and frequency of using them in a text of the novel. Although a number of adjectives that identify colours are small, the author skilfully uses them in the text, creating symbolical pictures of description, which attracts the reader and creates a unique conceptual sphere of “colour” in the novel.*

Keywords: *conceptual sphere, colour meaning word, adjective, ancient greek novel, Achilles Tatius.*

Твір александрійського письменника Ахілла Татія „Левкіппа і Клітофонт” (II ст. н.е.) є одним із п’яти грецьких любовних романів, що дійшли до наших днів. Разом із романами Лонга „Дафніс і Хлоя” (II ст. н.е.) та Геліодора „Феаген і Харіклія” (III ст. н.е.) на твір Ахілла Татія суттєво вплинула риторика періоду „другої софістики”, епохи, в якій пріоритетне місце віддавали прозі, насиченій арсеналом художніх засобів, тропів і риторичних фігур. Тому саме ці три романи, на думку німецького дослідника Н. Гольцберга, найбільше сколихнули сучасну європейську літературу [17: 127].

Проблема кольоропозначення цікавила дослідників різних епох. Кольоропозначення як предмет дослідження вчені активно залучають для аналізу в різних сферах, проте найчастіше колірну символіку як етнокультурну особливість використовують для опису художніх засобів мови письменника. Помітна роль у системному вивченні кольороназв у давньогрецькій літературі з естетичного та психолінгвістичного погляду належить О.Ф. Лосеву, який зауважує, що античне „кольорознавство” безсумнівно пов’язане зі світоглядом античної людини [7]. У галузі класичної філології кольороназвам присвятили свої дослідження І. Садикова [14, 15], Н. Малінаускене [10], Т. Корихалова [5], А. Содомора [16], Р. Оліщук [13], І. Макар [8], О. Мудрик-Іванець [9], Ю. Норманська і А. Солопов [11, 12] та ін.

Інтенсивний розвиток когнітивної лінгвістики обумовлює особливий інтерес до вивчення концептуальної структури художнього тексту. У цьому аспекті художній концепт можна розглядати як актуалізовану у відповідності до авторського задуму одиницю концептосфери тексту. Концептосфера художнього твору – це сукупність концептів, тобто ментальних одиниць, що

відображають систему поглядів і знань про світ, пізнавальний досвід людини [6: 280-287]. Термін „концепт” у сучасній лінгвістиці активно використовують у двох напрямках: в *когнітивній* традиції (Ю. Апресян, О. Кубрякова, А. Вежбицька, Р. Фрумкіна та ін.), де роблять акцент на пізнавальній сутності концепта, і *культурологічній* (Д. Ліхачов, Ю. Степанов та ін.) – з акцентом на його культурній значущості. Ці напрямки не взаємовиключають один одного, оскільки, щоб наблизитися до найповнішого розуміння концепту, варто враховувати всі можливі методи його дослідження.

Вагоме місце в мовній картині світу посідають концепти, які позначають колір предметів, об'єктів та явищ, оскільки чимало реалій навколо нас може бути співвіднесене з певною кольоровою ознакою.

Предметом нашого дослідження стала концептосфера „колір” у тексті роману Ахілла Татія „Левкіппа і Клітофонт” [19], що представлена 14 *прикметниками на позначення кольорів*: ἀλουργής, πορφυροῦς, φοινικοβαφής (пурпуровий), ἀργυροῦς (срібний), κατάχρυσος (позолочений), κῦανεος (темно-синій), λαμπρός (світлий), λευκός (білий), μέλας (чорний), ξανθός (золотисто-жовтий), πελιδνός (блідо-синій, посинілий), ποικίλος (різнокольоровий), ὑπέρουθρος (червонуватий), χρυσοῦς (золотий).

Ядро категорії назв кольорів у романі становлять саме прикметники зі значенням кольору, адже „прикметник є особливою формою мовних знаків, за допомогою яких закріплюється статична ознака предметів, зокрема, колір” [1: 7]. Незважаючи на невелику кольорогаму, автор майстерно оперує цими кольоропозначеннями, створюючи символічні картини опису, що впадають в око читачеві та формують своєрідну концептосферу „кольору” в тексті давньогрецького роману.

Кольористичні епітети виконують у романі Ахілла Татія „Левкіппа і Клітофонт” різноманітні стилістичні функції. Без них важко уявити численні описи, що ними наповнений текст, зовнішні і внутрішні характеристики персонажів.

До активно вживаних (8 фіксацій) Ахіллом Татієм прикметників належить λευκός, в якому „закладено уявлення про позитивне начало, красу, життєву силу світла і сонця” [15: 18]. Основне значення прикметника λευκός, згідно з тлумаченнями у словниках, – „білий, світлий, ясний” [4: 757].

Епітет λευκός у тексті роману сполучається з іменниками, що називають предмети: ὁ χιτών (1,1,10; 3,7,5) – *хитон*, τὸ σῶμα (2,11,3(2)) – *частина*, ἡ στολή (8,8,4) – *одяг*. У сполученні з іменниками, що називають частини тіла людей і тварин (ἡ παρεία (1,4,3) – *щока*, ἡ γαστήρ (4,19,2) – *живіт*, ἡ γραμμή (7,4,4) – *контур, слід*), прикметник λευκός позначає колір тіла чи шкіри.

Можна погодитися з думкою Н. Садикової, що кожна кольороназва в давньогрецькому тексті „позначає групу кольорів”, що при встановленні семантики кольору необхідно враховувати контекст (як ближчий, так і широ-

кий) [15: 6]. Наприклад, різні відтінки та інтенсивність білого кольору бачимо у словосполученнях, почерпнутих з роману Ахілла Татія: λευκὸς χιτῶν, λευκὴ παρειά, λευκὴ γαστήρ та ін. Очевидно, що різниться білий колір хітона, білизна щік людини та білий живіт крокодила.

Окремо варто відзначити, що ім'я головної героїні роману Левкіппи (173 фіксації в тексті) походить від композита λεύκιπλος (який їде на білих конях) і складається з прикметника λευκός (білий) та іменника ὄϊπλος (кінь).

Близький за значенням до епітета λευκός є епітет λαμπρός, що має такі колірні семи: „світлий”, „сяючий”, „яскравий”, „блискучий”. У романі Ахілла Татія λαμπρός сполучається з іменником: τὸ αἷμα „кров” (2,11,6).

Жовтий колір в античних греків – це колір сонця, притаманний йому за природою, як і колір стихії вогню. Аристотель зазначає, що „золотистий колір утворюється, коли сильно згущуються жовтий і сонячний” [7: 310].

Антична назва ξανθός (золотисто-жовтий) – найзагальніше позначення жовтого кольору, хоч зазвичай із різноманітними відтінками. Цим кольором наділені у грецькій літературі здебільшого шафран, мед, віск, волосся.

У романі „Левкіппа і Клітофонт” прикметник ξανθός вжитий двічі у сполученні з іменником ἡ κ μ η (1,4,3) – волосся. Значення цього прикметника об'єднує різноманітні відтінки світлого волосся людини від русявого до яскраво-рудого. У сполученні із вказаним іменником прикметник набуває значення „золотисто-жовтий”, „русявий”. Змальовуючи красу головної героїні роману Левкіппи, Ахілл Татій підкреслює, що вона має κόμη ξανθή, τὸ ξανθὸν οὖλον (1,4,3) – *волосся світлорусе, золото в'ється*.

О. Веселовський вважає колір волосся етнічною ознакою. Світлорусий – це улюблений колір волосся у греків і римлян. Усі гомерівські герої світлорусі, крім Гектора [3: 61]. Можливо, через те, що деякі етимологи вбачають у семантиці цього слова зв'язок з вогнем, у назві кольору ξανθός, як вважає Н. Садикова, є ознака благородства, краси [15: 20].

Білявий колір волосся є важливою складовою жіночої краси загалом в грецьких романах [18: 179].

Чорний колір Аристотель уважав самостійним кольором, на відміну від темряви, яка протиставляється світлу, але не є кольором. „Чорний колір, – говорить Аристотель у своєму трактаті, – відповідає стихіям при переході однієї в іншу” [7: 311]. Хоча, як зауважує О. Лосев, не зовсім зрозуміло, чому така зміна, пов'язана з переходом, повинна супроводжуватись появою чорного кольору [7: 311].

Колірні значення прикметника μέλας – „чорний”, „темний”, „темно-червоний”. Помітною тенденцією в романі Ахілла Татія є використання чорного кольору для опису зовнішнього вигляду людини. Μέλας виступає епітетом до іменника ἡ ὄφρυς (1,4,3) – *брова* (чорні брови Левкіппи були досконало чорними – τὸ μέλαν ἄκρατον) та ὁ ἄνθρωπος (3,9,2) – *людина*: μεγᾶλοι μὲν πάντες, μέλανες δὲ τὴν χροιάν (οὐ κατὰ τὴν τῶν Ἰνδῶν τὴν ἄκρατον,

ἀλλ' οἷος ἂν γένοιτο νόθος Αἰθίοψ), ψιλοὶ τὰς κεφαλὰς, λεπτοὶ τοὺς πόδας, τὸ σῶμα παχεῖς (3,9,2) – всі вони були величезні, чорні за кольором (але не таким, як істинно є у індіюців, а подібного до нечистокровного ефіона), з безволосими головами, тонкими ногами і жирними тілами. Такими постали розбійники перед Клітофонтом, який плив в Александрію по Нілу.

У четвертій книзі роману натрапляємо на розповідь про незвичайну троянду – μέλαν ῥόδον Ἰνδῶν (4,5,3) – чорну троянду індіюців, яка слугувала їжею для слонів, як наприклад, трава для биків. Чорний колір письменник використав і в описі каменів у намисті Каллігони, де основа каменю – чорна, а з чорною сплітається середня, біла частина: μέλαινα μὲν ἡ κρηπίς τοῦ λίθου, τὸ δὲ μέσον σῶμα λευκὸν τῷ μέλανι συνυφαίνεται (2,11,3).

У структурі ад'єктива μέλας – „чорний” можна чітко виокремити елемент „темний”. Він реалізується тоді, коли приписувана автором ознака має нечітке, неяскраве колірне забарвлення. Змальовуючи крокодила, що живе у водах Нілу, Ахілл Татій колір його шкіри на спині визначає як μέλας, проте цей колір не є чисто чорним, а кольором каменю – темно-сірим, пор.: δорὰ μὲν φολίσι ῥυσή· πετραία δὲ τῶν νώτων ἡ χροιά καὶ μέλαινα (4,19,2) – шкіра поморщена лускою, на спині колір каменю, темно-сірий. Прикметник μέλας поєднується також із іменником ὁ οἶνος (вино), позначаючи темно-червоний колір: οἶνον οὐκ εἶναι ποτε παρ' ἀνθρώποις ὅπου μήπω παρ' αὐτοῖς, οὐ τὸν μέλαινα τὸν ἀνθοσμῖαν, οὐ τὸν τῆς Βιβλίας ἀμπέλου, οὐ τὸν Μάρωνος τὸν Θράκιον, οὐ Χῖον ἐκ Λακαίνης, οὐ τὸν Ἰκάρου τὸν νησιώτην (2,2,2) – колись люди не знали, що таке вино, ані темно-червоне духмяне, ані зібране з лози у місті Біблос, ані у місті Маронея, що у Фракії, ані на острові Хіос, що в Лаконії, ані ікарське острівце.

Крім „простих” (за Аристотелем) кольорів, у романі Ахілла Татія „Левкіппа і Клітофонт” фіксуємо також „складені”, які, як зазначено у трактаті, виникли від змішування простих кольорів. Про ці сполуки Аристотель говорить наступне: 1) чорне і біле, змішуючись, дають сірий колір; 2) чорне, додане до світла сонця чи вогню, стає темно-червоним, котрий може переходити у „полум'яний” (схожий на полум'я); 3) білий з жовтим, тобто зі світлом, дає фіолетовий колір – ἀλουργής („фіолетове ж, світле й яскраве, виникає, коли з помірно білим і жовтим змішуються слабкі промені сонця”) [7: 316-317].

Прикметників на позначення пурпурового кольору в тексті роману ми зафіксували декілька: ἀλουργής, πορφυροῦς, φοινικόβαπτος. Серед них означення ἀλουργής (забарвлений в морський пурпур, пурпуровий) автор використовує в описі яскравого хвоста павича: πεφύτευται αὐτῷ καὶ χρυσὸς ἐν τοῖς πτεροῖς, κύκλω δὲ τὸ ἀλουργές τὸν χρυσὸν περιθέει τὸν ἴσον κύκλον (1,16,3) – золотом є покрите його пір'я, по колу золото оточене рівними пурпуровими кільцями; а φοινικοβαφής (пофарбований в пурпур, пурпуровий) є означенням головного убору героїні роману: ἐστόλιστο δὲ ἡ Λευκίππη ἱερᾷ στολῇ· ποδήρης χιτῶν, ὀθόνης ὁ χιτῶν, ζώνη κατὰ μέσον τὸν χιτῶνα, ταινία περὶ τὴν κεφαλὴν

φοινικοβαφής (8,13,1) – *Левкіппа була одягнена у священний одяг: полотняний хітон, що закриває ноги, пояс посередині хітона, на голові пурпурова пов'язка.*

Епітет **πορφυροῦς** (темно-червоний, пурпуровий) здебільшого характеризує одяг: *χλαῖνα πορφυρᾶ* (1,1,10) – *пурпуровий плащ*, *ἐσθής πορφυρᾶ* (2,11,2) – *пурпуровий одяг*, проте один раз ужитий для позначення кольору води: *ὔδωρ πορφυροῦν* (2,2,4) – *пурпурова вода*, коли ми читаємо розповідь про те, як люди винайшли вино.

Фіксуємо в романі Ахілла Татія прикметник **ὑπέρυθρος**, що позначає червонуватий колір. Цікавим є обарвлення цим кольором моря: *τῆς δὲ θαλάσσης ἢ χροιά διπλῆ· τὸ μὲν γὰρ πρὸς τὴν γῆν ὑπέρυθρον, κυάνεον δὲ τὸ πρὸς τὸ πέλαγος* (1,1,8) – *колір морської води подвійний: адже біля берега він червонуватий, а в далині моря – синій.*

Крім основних простих і складених кольорів, під впливом різних зовнішніх умов утворюються різноманітні *відтінки* (*μεταβολαὶ διαφοραὶ*) кольорів і так звані *невизначені* кольори (*τὸ ἄπειρον τῶν χρωμάτων*). Питанню про ці кольори і їх відтінки присвячена третя глава трактату „Про кольори” Аристотеля.

До таких прикметників належить **κυανοῦς** (темно-синій, темний). У романі цю лексему вжито двічі: на позначення кольору морської води (1,1,8) та кольору птаха Фенікса: *κυάνεός ἐστίν, ῥόδοις ἐμφερής, εὐειδής τὴν θεάν* (3,25,3) – *темно-синій, подібний до троянд, прекрасний, як божество.*

Натрапляємо в тексті роману і на прикметник **πελιτνός** (блідо-синій, посинілий), що характеризує колір шкіри, як-от: *καὶ αἱ μὲν ὠλέναι τῆς κόρης ἄκρατον ἔχουσαι τὸ λευκὸν εἰς τὸ πελιτνὸν μετέβαλον* (3,7,4) – *руки дівчини мають сліпучо білий колір, що переходить до блідо-синього.*

Визначальним для прикметників **срібний** (**ἀργυροῦς**) і **золотий** (**χρυσοῦς**) є матеріально-кольорове значення (йдеться про різні речі із срібла і золота). Якісно-кольорове значення в них проявляється у тих випадках, коли йдеться про характеристику зовнішнього вигляду предметів, які нагадують срібні чи золоті, зроблені з цих матеріалів.

Епітет **χρυσοῦς** сполучається в романі Ахілла Татія з такими іменниками, як *ἡ φιάλη* (1,14,1) – *чаша, посудина для пиття*, *ἡ ἦνία* (1,14,2) – *віжок, повід*, *ὁ ὀφθαλμός* (2,11,3) – *око*, а епітет **ἀργυροῦς** зафіксований лише в поєднанні з *τὰ φάλαρα*: *ἐκαλλώπιζον φαλάροις ἀργυροῖς* (1,14,2) – *я прикрасив його срібними кінськими наборами*. У сполученні з іменником *ὁ ὀφθαλμός* прикметник **χρυσοῦς** набуває переносного значення: *ὁ λίθος δὲ τῷ χρυσῷ στεφανούμενος ὀφθαλμὸν ἐμιμεῖτο χρυσοῦν* (2,11,3) – *оправлений у золото, камінь був схожий на золоте око.*

Із префіксом **ката-** прикметник **χρυσοῦς** набуває значення „позолочений, золотистий”. У тексті роману „Левкіппа і Клітофонт” натрапляємо на опис волосся Меліти, яке було *πολλὴ καὶ βαθεῖα καὶ κατάχρυσος τῇ χροιά* (5,13,2) – *густе і важке, і золотаве за кольором.*

Прикметник *ποικίλος* у словнику поданий із багатьма значеннями, серед яких – „різнокольоровий”. У тексті роману із семи слововживань лише два на позначення кольору: τὰ δὲ ἄνθη ποικίλην ἔχοντα τὴν χροιάν (1,15,5) – *квіти, які мають кольорове забарвлення*, та περιδέραιον μὲν λίθων ποικίλων (2,11,2) – *намисто з різнокольорових каменів*.

У першій книзі роману автор демонструє красу головної героїні Левкіппи, вживаючи сурядний ряд епітетів, що становлять розгорнутий опис особи, і створює фігуру *ампліфікації*, особливий стилістичний прийом, що використовується для підсилення характеристики, доповнення і збагачення думки за допомогою нагромадження синонімів, епітетів, порівнянь, антонімічних протиставлень в одному реченні: κόμη ξανθή, τὸ ξανθὸν οὖλον· ὄφρυς μέλαινα, τὸ μέλαν ἄκρατον· λευκὴ παρειά, τὸ λευκὸν εἰς μέσον ἐφοινίσσεται καὶ ἐμμεῖτο πορφύραν, εἰς οἷαν τὸν ἐλέφαντα Λυδία βάπτει γυνή· τὸ στόμα ῥόδων ἄνθος ἦν, ὅταν ἄρχηται τὸ ῥόδον ἀνοίγειν τῶν φύλλων τὰ χεῖλη (1,4,3) – *волосся золоте, золото в’ється; брови чорні, чорнота досконала; щоки білі, білизна їх у середині ставала пурпуровою і була подібна до пурпуру, яким лідійська жінка фарбує слонову кістку; вуста були – квітка троянди, коли троянда починає розкривати вуста пелюсток*.

В уривку спочатку ми бачимо *золоте* волосся і *чорні* брови, а потім описані *білі*, а в центрі подібні до *пурпуру* (як кажуть, „кров з молоком”), далі з *трояндою* автор порівнює вуста дівчини. Тут Ахілл Татій використовує відмічену О. Лосевим у Платона любов до кольорових ефектів [7: 583]. Таке символічне для письменника поєднання золота, білизни, пурпуру і троянд неодноразово Ахілл Татій повторює в інших місцях роману, формуючи унікальний колористичний світогляд давньогрецького романіста.

У другій книзі ми знову натрапляємо на схожу кольорогаму (*троянда, багрянець і золото*) в описі весільного убрання Каллігони, зведеної сестри Клітофонта, з якою він був заручений, як от: ἐώνητο δὲ τῇ κόρη τὰ πρὸς τὸν γάμον· περιδέραιον μὲν λίθων ποικίλων, ἐσθῆτα δὲ τὸ πᾶν μὲν πορφυρᾶν, ἔνθα δὲ ταῖς ἄλλαις ἐσθῆσιν ἢ χώρα τῆς πορφύρας, ἐκεῖ χρυσοῦς ἦν. ἤριζον δὲ πρὸς ἀλλήλους οἱ λίθοι. ὑάκινθος μὲν ῥόδον ἦν ἐν λίθῳ, ἀμέθυσος δὲ ἐπορφύρετο τοῦ χρυσοῦ πλησίον. ἐν μέσῳ δὲ τρεῖς ἦσαν λίθοι, τὴν χροιάν ἐπάλληλοι· συγκεῖμενοι δὲ ἦσαν οἱ τρεῖς· μέλαινα μὲν ἢ κρηπίς τοῦ λίθου, τὸ δὲ μέσον σῶμα λευκὸν τῷ μέλανι συνυφαίνετο, ἐξῆς δὲ τῷ λευκῷ τὸ λοιπὸν ἐπυρρία κορυφούμενον· ὁ λίθος δὲ τῷ χρυσοῦ στεφανούμενος ὀφθαλμὸν ἐμμεῖτο χρυσοῦν (2,11,2-3) – *дівчині [Каллігоні] купили все для весілля: намисто із різнокольорових каменів, одяг весь із пурпуру – а там, де зазвичай на одязі місце для пурпуру, тут було золото. Каміні сперечалися одні з одними: гіацинт був трояндою серед каменів; аметист багровів поряд із золотом. В середині були три камені, які запозичували колір один в одного; всі три були поєднані в одне ціле: основа каменю – чорна; з чорною сплітається середня, біла частина; з білою решта утворює пламеніюче завершення. Камінь, оправлений золотом, нагадував*

золоте око. Весільне вбрання купили для Каллігони після того, як батько Клітофонта побачив тривожний сон і вирішив прискорити весілля сина.

Щодо детально описаного потрійного каменю, то це – *камея* (їх робили із різнокольорового онікса): камені тут не розташовані в ряд, проте кожний попередній є підпорою і оправою для наступного. Таким чином, обрамляючи одне одного камені виглядають як концентричні кола: найширший, що оточує всі, – *чорний*, в нього вписаний середнього розміру *білий* камінь, а всередині білого розміщується *червоний*. Оскільки вся камея оправлена золотом, її можна порівняти з золотим оком: білок – чорний камінь, райдужна оболонка – біла, зіниця – червона. Поєднання кольорів – *чорного, білого*, а потім у центрі *червоного*, і все це обрамлене золотом – нагадує перший опис Левкіппи (1,4,3).

Після опису весільного вбрання Ахілл Татій зазначає, що фарба одягу була не з простого пурпуру, а з такого, що ним тірійці до сих пір фарбують пеплос Афродіти. Тут ми бачимо знову посилення до першого опису Левкіппи, де після слів про пурпур її щік ішлося про те, що лідійські жінки фарбують так слонову кістку.

У кінці третьої книги знову натрапляємо на незвичайне поєднання *золота й пурпуру* у розповіді про легендарного птаха Фенікса. Він порівнюється з павичем, однак ідеться про те, що павич поступається Феніксу в забарвленні: *κεκέρασταί μὲν τὰ πτερὰ χρυσοῦ καὶ πορφύρα* (3,25,2) – *на його крилах золото змішується з пурпуром*, тобто два кольори тут повністю зливаються, так що за кольором Фенікс – „сизий” чи навіть „синювато-чорний, подібний до троянд”: *κυάνεός ἐστίν, ῥόδοις ἐμφερέης*. Його голова увінчана, наче короною, і цей вінець – образ самого Сонця (*ἡλίου δέ ἐστίν ὁ τοῦ κύκλου στέφανος εἰκὼν*), яке назване τὸν δεσπότην „володарем” Фенікса. Промені оточують птаха, і ці промені – „піднімання крил”: *ἀκτῖσι κομᾶ, καὶ εἰσὶν αὐταὶ πτερῶν ἀνατολαί* (3,25,2).

Якщо уявити Фенікса за таким описом, то побачимо ніби зливу воедино пару – „пурпур у золоті” і „золото в пурпурі”. Справді, золотий сонячний вінець обрамлює все і відкидає на крила птаха промені, які називаються „підніманнями крил”: колір країв крил – як під час сходу сонця, нагадує зорю, тобто рожевий, блідо-багряний. Проте поступово він густішає, і таке згущення багрянця є інтенсивнішою сумішшю золотого і пурпурового, що врешті стає сизим і синювато-чорним. Крила птаха – це наче поступове просування сонця від сходу до заходу, тим більше, що Фенікс летить із Ефіопії, зі сходу, в Єгипет, на захід.

Кольоропозначення, зафіксовані в романі „Левкіппа і Клітофонт”, на нашу думку, виступають елементами концептуальної картини світу письменника. Вони реалізують свою семантику в мікроконтекстах через семантичну сполучуваність з іншими словами, виявляючи прямий і переносний (образний) смисл, а загалом – естетично-філософський потенціал світогляду письменника.

За нашими спостереженнями, прикметники-кольороназви в тексті роману Ахілла Татія „Левкіппа і Клітофонт” сполучаються з 34 іменниками. Найчастіше прикметники-епітети поєднуються з іменниками ἡ κόμη (волосся), ὁ χιτών (хітон) та τὸ σῶμα (частина). Кожен з них сполучається з двома прикметниками на позначення кольору: іменник ἡ κόμη – з ξανθός (золотисто-жовтий) та κατάχρυσος (золотистий); іменник τὸ σῶμα – з λευκός (білий) та μέλας (чорний). Решта іменників вживаються в тексті роману у сполученні лише з одним прикметником на позначення кольору.

За сполучуваністю прикметників з іменниками ми виокремили в романі Ахілла Татія три групи епітетів на позначення кольору:

1) кольороназви, пов'язані із світом природи (рослинний і тваринний світ тощо) (12 фіксацій): **άλουργής** (ὁ κύκλος „кільце (на пір'ї птаха)"); **λευκός** (τὸ σῶμα „частина (каменю)"); **κυάνεος** (ὁ φοίνιξ „фенікс”, τὸ χρῶμα „колір (моря)"); **μέλας** (ὁ οἶνος „вино”, ἡ κρηπίς „основа (каменю)”, τὸ σῶμα „частина (каменю)”, τὸ ρόδον „троянда"); **ποικίλος** (ἡ χροιά „забарвлення (квітів)”, ὁ λίθος „камінь"); **πορφυροῦς** (τὸ ὕδωρ „вода"); **ὑπέρυθρος** (τὸ χρῶμα „колір (моря)");

2) кольороназви, пов'язані з матеріалом чи барвником (8 фіксацій): **φοινικοβαφής** (ἡ ταινία „пов'язка"); **λευκός** (ὁ χιτών „хітон”, ἡ στολή „одяг"); **πορφυροῦς** (ἡ χλαῖνα „плащ”, ἡ ἐσθής „одяг"); **ἀργυροῦς** (τὰ φάλαρα „кінський металічний набір"); **χρυσοῦς** (ἡ φιάλη „чаша”, ἡ ἦνία „віжок");

3) кольороназви, пов'язані з людиною та соматичними поняттями (11 фіксацій): **μέλας** (ἡ ὄφρυς „брова”, ὁ ἄνθρωπος „людина”, ἡ δорὰ „шкіра"); **λευκός** (ἡ παρεία „щока”, ἡ γαστήρ „живіт”, ἡ γραμμή „контур, слід (на шкірі)"); **κατάχρυσος** (ἡ κόμη „волосся"); **πελιδνός** (ἡ ὠλένη „рука"); **ξανθός** (ἡ κόμη „волосся"); **χρυσοῦς** (ὁ ὀφθαλμός „око"); **λαμπρός** (τὸ αἷμα „кров”).

Відсутність у романі Ахілла Татія „Левкіппа і Клітофонт” деяких кольороназв (наприклад, зелений, коричневий, фіолетовий та ін.), як нам видається, певною мірою можна пояснити відсутністю цих кольорів у тих реаліях, що слугували йому при написанні роману. Проте можна допустити і те, що ці назви не були поширені в мові греків того періоду.

Немає в романі Ахілла Татія і складних, контамінованих кольороназв (складних прикметників), що позначають відтінки кольорів. Відтінки письменник передає не за допомогою прикметників, а за допомогою порівнянь, які уточнюють або розширюють семантику прикметникової кольороназви. Не часто вживає письменник і назви кольорів у переносному значенні, а лише у прямому позначенні колірних ознак.

Загалом можемо констатувати, що в тексті твору переважають прикметники-кольороназви на позначення світлих тонів і позитивних емоцій.

Література

1. Бабій І.М., *Семантика, структура та стилістичні функції назв кольорів у сучасній українській мові (на матеріалі прози В.Стефаніка, М.Коцюбинського, М.Хвильового)*: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук, Київ, 1997.
2. Вейсман А.Д., *Греческо-русский словарь*, Москва, 1991.
3. Веселовский А.Н., *Историческая поэтика*, Москва: Высшая шк., 1989.
4. Дворецкий И.Х., *Древнегреческо-русский словарь* / Под ред. С.И. Соболевского, В 2-х т., Москва: Гос. изд-во иностр. и нац. словарей, 1958.
5. Корыхалова Т.П., *Система цвета в пейзажах „Энеиды” Вергилия* // Проблемы античной культуры. Problems in Ancient culture, Тбилиси, 1975.
6. Лихачев Д.С., *Концептосфера русского языка* // Русская словесность: От теории словесности к структуре текста: Антология, Москва: Academia, 1997.
7. Лосев А.Ф., *История античной эстетики: Аристотель и поздняя классика*, Москва: Искусство, 1975.
8. Макар І., *Епітети-кольороназви у романі Лонга „Дафніс і Хлоя”* // Вісник Одеського національного університету. Філологія: Мовознавство, Одеса, 2007, Т. 12, Вип. 3.
9. Мудрик-Іванець О.В., *Лексико-семантична група концепта „білий” у „Любовних елегіях” Публія Овідія Назона* // Науковий вісник Чернівецького ун-ту: Зб. наук. праць, Вип. 565. Романо-слов'янський дискурс, Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011.
10. Малинаускене Н.К., *Некоторые особенности системы цветообозначений в языке Гомера* // Вопросы классической филологии [Сб. статей], Вып. IX: Живое наследие античности / Под ред. А.А. Тахо-Годи, И.М. Нахова, Москва: Изд-во Московского ун-та, 1987.
11. *Наименования цвета в индоевропейских языках: Системный и исторический анализ* / Отв. ред. А.П. Василевич, Москва: Ком Книга, 2007.
12. *Норманская Ю.В., Генезис и развитие систем цветообозначений в древних индоевропейских языках*, Москва: Институт языкознания РАН, 2005.
13. Олищук Р.Л., *Прилагательные цвета в „Энеиде” Вергилия* // Проблемы семантического описания единиц языка и речи. Материалы докладов Междунар. науч. конф. в 2-х ч. (10-12 ноября 1998 г.), Ч.2, Минск: МГЛУ, 1998.
14. Садыкова И.В., *Русские цветообозначения латинского происхождения* // Вестник Томского государственного университета. Филология, № 1(2), 2008.
15. Садыкова Н. К., *Цветообозначения у Гомера*: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. філол. наук: спец. 10.02.14 „Классические языки”, Москва, 1975.
16. Содомора А., *Дві барви часу Публія Овідія Назона* // [Електронний ресурс], Режим доступу: http://aelib.org.ua/texts/sodomora__ovidius_two_colors__ua.htm
17. Holzberg N., *Powieść antyczna* / przełożyła M. Wójcik, Kraków: Wydawnictwo „Homini”, 2003.
18. Schönberger O., *Longos. Hirtengeschichten von Daphnis und Chloe. Griechisch und deutsch*, Berlin: Akademie-Verlag, 1973.
19. [http://mercure.fltr.ucl.ac.be/Hodoi/concordances/intro.htm#ACHILLES TATIUS](http://mercure.fltr.ucl.ac.be/Hodoi/concordances/intro.htm#ACHILLES_TATIUS)